

*С. Аманжолов атындағы Шығыс Қазақстан университетінің
психология-педагогика және мәдениет факультетінің 5В010100-«Мектепке
дейінгі оқыту және тәрбиелеу мамандығының 4-курс студенті*

Жұмағалиева Әйгерім Мұратбекқызының
«4К моделі мектепке дейінгі мекемелерде қолданудың мүмкіндігі»
атты ғылыми жұмысына

Ұлт көшбасшысы – Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті Н.Назарбаев «Қазақстандықтардың әл-ауқатының өсуі: табыс пен тұрмыс сапасын арттыру» атты 2018 жылғы Қазақстан халқына Жолдауында білім беруде 4К моделіне: креативтілікті, сыни ойлауды дамытуға, коммуникативтілік пен командада жұмыс істеуге басымдық беріле бастағанына назар аударды.

Заманауи еңбек нарығында өзекті болып табылатын дағдылар тізімін анықтауға бағытталған ғылыми ізденістер мен зерттеулер халықаралық деңгейде де жүргізілуде.

XXI ғасыр құзыреттіліктері (сыни ойлау, креативтілік, коммуникация, ынтымақтастық) және жеке тұлғалық қасиеттер (білімқұмарлық, бастамашылдық, табандылық, көшбасшылық, әлеуметтік және мәдени хабардарлық). Бағдарламаның негізгі идеялары балалардың бойында ерте жастан дамыту қажет негізгі дағдылармен тығыз байланысты:

- сыни ойлау; - проблемаларды шығармашылықпен шеше білу;
- сындарлы диалог немесе қарым-қатынас;
- командада жұмыс істеу. Бұл идеялар балалардың қажеттіліктері мен мүмкіндіктерін, олардың психофизиологиялық және жас ерекшеліктерін ескерумен тығыз байланысты және баланың зияткерлік, әлеуметтік және тұлғалық дамуына оң ықпал етуге бағдарланған.

Туындыгер 4К моделін қолдану арқылы мектеп жасына дейінгі балалардың қызығушылығын арттырудың мүмкіндіктерін зерттеу жұмысында айқын көрсете білген.

Жұмысының зерттеу көзі мен әдіс-тәсілдері нақты. Жұмыс барысында қойылған мақсат мүддесінен шыға алған.

Зерттеу көзіне тірек болған әдебиеттер тізімі мол. Жұмысының тілі қарапайым, оқырманға ұғынықты. Ізденушінің ғылыми жазу стилі белгілі деңгейде қалыптасқан. Автордың материалдарды жүйелі пайдалану және оларды талдау машығы бар.

Ғылыми жетекшілер
П.Ғ.М., аға оқытушы

Г.Қ.Мақшиева

2016 жылы бүкіләлемдік экономикалық форум президенті Давос Клаус Шваб төртінші технологиялық революцияның басталғаны жайында мәлімдеген болатын. Біздің жұмыстарымызды енді роботтар атқаратындығы жайында сөз еді, ал 2020 жылы өзін білікті маман деп санайтын жұмысшы келесі дей заттарды білуі керектігін мәлімдеген. Олар:

Сыни ойлай алуы;
Адамдарды басқара білу;
Кешенді тапсырмаларды шеше алуы;
Шығармашылықпен ойлауы;
Командамен жұмыс істей алуы;
Басқа адамдардың және өзінің эмоциясын анықтап, оларды басқара білу;
Өз ойын пікір айта білу;
Келісім жүргізе білу;
Бір тапсырмадан екінші тапсырмаға тез ауыса алу.
Давосстың алғашқы ондығын төрт негізгі дағды жүйесіне қысқартылып, оған К жүйесі деген атау берілген болатын.

Сыни ойлау

Шығармашылық

Қарым қатынас

Ынтымақтастық

Енді осы бір төрт жүйеге жеке тоқтала кетсем.

Сыни ойлау – ақпараттар ағынын бағдарлай алу мүмкіндігі, себеп салдарлық байланыстарды көре алуы, қажетсіз ақпараттарды електен өткізіп өорытындылауы. Қорытынды қандай жағдайда болмасын шешім шығарып, қай жерінен қателесті, қандай тағы ақпараттар қосуға болар еді . Жеңіске жеткен жағдайда басқалардан менің ерекшелігім қай жерде болды ? деген сұрақтарға толығымен жауап бере алу қабілеті.

Шығармашылық – өзгермелі жағдайларда өзін сенімді ұстап, дәстүрлі емес шешімдерді қабылдай алуға, жағдайды әр тұрғыда бағалауға мүмкіндік береді. Шығармашылығы дамыған адам жасап шығарушы болып табылады. Ерекше ойлау қасиеті дамыған, кез келген жағдайды, ортаны басқаша көре білу.

Қарым-қатынас – Қазіргі кезде әрбір адам қоңырау шалынатын немесе хабарлар тәулік бойы жеткізілетін қашықтықта орналасқан. Келіссөздер жүргізу және байланыс орнату, әңгімелесушіні тыңдау және өз көзқарасын жеткізу қабілеті өмірлік дағдыны айналады,

Ынтымақтастық кәсіби салға қарасты күзіреттілікпен тығыз байланысты. Жалпы мақсаты және оған жету жолындағы рольдерді айқындай отырып, оның нәтижесін бағалай алу қабілеті,

4К моделінің ұстаз үшін маңыздылығына көшсем. Кәзіргі таңда боолашағымыз үшін, бақытты бала тәрбиелеу қоғам алдында тұрған өзекті мәселе. 2018 ж 5 қазанда «Қазақстандықтардың әл ауқатының әл -ауқатының өсу: табыс пен тұрмыс сапасын арттыру»

Атты Қазақстан халқына Жолдауында мектепке дейінгі білім беру сапасын түбегейлі жақсарту керек екендігін жария етіп, мектепке дейінгі білім беру сапасын арттыру жолдарын түбегейлі айқындап берген болатын. Осыған орай 4К моделіне сүйене отырып, балға тәрбие беру және білім беруде шығармашылық, сыни ойлауды, қарым қатынас дамыта отырып топта жұмыс істей білуге үйрету мақсаты қойылады.

Әлем тез және тез өзгеріп отырады, ресурстар тезірек таусылып қалады, таусылмайтын болып көрінеді, мүмкін емес болып көрінеді, ал мызғымас адам кенеттен жоғалып кетеді, тек адамның жадында із қалдырады. Біздің әлем динамикалық, осыған байланысты үнемі білімді өзгерту қажет.

Мектепке дейінгі білім беруді жаңғыртудың қазіргі кезеңінде мектепке дейінгі жастағы білім беру сапасын қамтамасыз етуге ерекше көңіл бөлінеді, бұл мектеп жасына дейінгі балалардың қажеттіліктері мен мүдделерін ескере отырып, ақы-ой іс-әрекетінің логикалық тәсілдерін дамытудың тәсілдері мен құралдарын іздеу қажеттілігін тудырады.

Ең алдымен, мектеп жасына дейінгі балалардың жеке қасиеттері мен қабілеттерін дамыту білім беру мазмұнының оқушылардың әртүрлі іс-әрекеттің тәжірибесін алуға бағытталуымен анықталады: танымдық, практикалық, әлеуметтік. Сондықтан білім берудің белсенді мазмұнына, іс-әрекеттің нақты тәсілдеріне, содан кейін оқушылар алған білім мен дағдыларды нақты өмірлік жағдайларда қолдануға ерекше орын беру керек.

Осыған байланысты мектепке дейінгі білім берудің мазмұндық аспектілерін дамытуға баса назар аударылды. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты жаңартылды. Қр мектепке дейінгі балалық шақтың білім беру стандарттарының жаңалығы мектепке дейінгі ұйымдардың білім беру қызметінің негізін негізгі оқу жоспарымен реттелетін мұғалімнің қызметі емес, бала педагогикалық процестің субъектісі ретінде анықтайды. Балалардың іс-әрекетінің жетекші түрі дәстүрлі ОУД емес, ойын.

Нәтижесінде мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үгілік оқу бағдарламасы әзірленді. Мұның бәрі балалардың қажеттіліктеріне сәйкес келеді. Ойын іс-әрекетіндегі тапсырмаларды біртіндеп қиындату баланың алға жылжуына және өздігінен жетілуіне, яғни шығармашылық ойлауын дамытуға мүмкіндік береді. Стандарт ойын-сауық, демалыс бола отырып, оқуға, қарым-қатынас дағдыларын дамытуға және командада жұмыс істеуге қабілетті деген идеядан туындайды. Мектепке дейінгі кезеңде ойын іс - әрекетін дамыту нәтижесінде оқытудың әлеуметтік маңызды және әлеуметтік бағаланатын қызметіне дайындық қалыптасады.

Осылайша, еліміздегі мектепке дейінгі білім беруді дамытуда алға қарай айтарлықтай қадам жасалды. Қарқынды интеграциялық және жаңғырту үдерісінің қазіргі дәуірінде әрбір ел бейімделуге, әлемдік қоғамдастықта өзінің даму жолын табуға тырысады. Негізгі міндетті- мектеп

жасына дейінгі баланың жан- жақты дамуын сәтті жүзеге асыру үшін мектепке дейінгі ұйымдарда оқу процесін ұйымдастырудың әлемдік практикасына жүгінген пайдалы.

Білім беру жүйесінің әлемдік рейтингінде бірінші орынды барлық елдерден үлкен баржамен Финляндия, одан кейін Оңтүстік Корея, Гонконг, Жапония және Сингапур иеленді.

Финляндияда мектеп жасына дейінгі балалармен сабақ өткізе отырып, бағдарламаны пайдаланады. (the National Curriculum Guidelines on Early Childhood Education and Care). Бұл бағдарламаның негізгі қағидасы балабақша қызметкерлерінің ата аналармен тығыз қарым қатынасына негізделген баланың жан жақты дамуы. Ата аналар педагогпен бірге баланы мектепке дейінгі мекемеде оқытудың жеке жоспарын жасайды, спектакльдерге, спорттық ойындарға, үйірмелерге қатысуға белсенді қатысады. Мектепке дейінгі білім беру міндеті балаларды оқу мен арифметиканың ресми ережелеріне үйрету емес, оның орнына табиғатты зерттеуге және жануарлардың өмірін зерттеуге көп көңіл бөлінеді. Мектепке дейінгі білім берудің негізгі ұраны: оқуға үйрету. Мұнда ойын оқыту әдістеріне көп көңіл бөлінеді.

Білім беру қызметінің сапасы бойынша екінші әлемдік көшбасшы Оңтүстік Кореяда мектепке дейінгі білім беру бағдарламасы мүлдем басқа қағидат бойынша құрылған. Оңтүстік Кореядағы балабақшалар мектеп жасына дейінгі балабарды ерте дамытуға бағытталған. Үш жастан бастап балаларға тек корей тілінде ғана емес, ағылшын тілінде де жазуды және оқуды үйретеді, сонымен қатар арифметика негіздерін үйретеді. Сабақтан кейін балаларға үй тапсырмасы жеткілікті көлемде берілді.

Жапониядағы мектепке дейінгі білім беру моделінің ерекшелігі оның балалардағы корпоративтік қоғамдастық сезімін тәрбиелеуге және нығайтуға бағытталуы болып табылады. Жапон балабақшаларында өте танымал ойшыл бұл үлкен ағаш блоктар, олардан үйлер салуға болады. Алайда, жалғыз, балаға блокты көтеру өте қиын, сондықтан балалар бірікуі керек. Мұндай ойыншықтар жапондықтар үшін дәстүрлі болып табылатын ынтымақтастық сезімін дамытуға бағытталған. Егер балалар төбелессе, онда мұғалім араласпайды. Бала өзінің дұрыс емес екенін түсініп, ренжіген адамнан кешірім сұрауы керек деп саналады. Жапонияның балабақшасындағы әр баланың күнделігі бар, онда тәрбиешілер мектеп жасына дейінгі баланың мінез құлқы, денсаулығы және оқу процесінің ерекшеліктері туралы жазбалар енгізеді.

Тәсілдердің әр түрлігіне қарамастан, қаралған елдер әлемдегі білім беру сапасы бойынша көшбасшы болып табылады. Өздеріңіз білетіндей, мектеп жасына дейінгі балалардың шетелдік тәрбие және білім беру тәжірибесі автоматты түрде қазақстандық топыраққа көшірілмейді және егжей тегжейлі зерделеу мен талқылауды қажет етеді. Алайда, әлемдік тәжірибені ескермей, біздің елімізде мектепке дейінгі білім беруді сапалы жаңғырту міндетін шешу мүмкін емес. Әрине, біздің мемлекет жыл сайын

барлық жаңа технологияларды игеруде, халықаралық ұйымдардың қызметіне қатысады және айтарлықтай жетістіктерге жетуде.

Бүгінгі таңда білім беру саласындағы инновациялық өзгерістер жағдайында қоғамның тәртібі өзгертіні сөзсіз. Ол білім беру мекемесінің түлігіне бағытталған, ол балабақшада болған кезде белгілі бір білім мен дағдыларды игеріп қана қоймай, оларды қолдануды үйренеді. Мектеп жасына дейінгі баланың логикалық даму дағдылары болуы керек. Қазіргі кезеңде мектепке дейін білім беру үшін мектеп жасына дейінгі балаларда негізгі құзіреттіліктерді қалыптастыру, яғни зерттеу дағдыларын, креативті ойлау қабілетін, жаңа пәндік салаларға жылдам кіру қабілетін қалыптастыру; жаңа жағдайларды талдау; бұрын ешқашан кездеспеген стандартты емес проблемаларды қою және шешу; ақпаратпен жұмыс істеуге үйрету; коммуникацияларға үйрету, әлемнің серпінді көрінісіне бейімдеу, командада жұмыс істеу қажет. Өйткені, баланың мектеп өмірі алда: жаңа іс шаралар, жаңа міндеттер мен жаңа қажеттіліктер.

К форматындағы негізгі құзіреттіліктерді игеру мектепжасына дейінгі балаларды қоршаған шындықтың алуан түріне бағдарлауды, әлемнің бай екенін және әр түрлі жағынан мағыналы болатындығын т.с.інуді қамтамасыз етеді, сонымен қатар мектепте сәтті оқуға ықпал етеді.

Қазіргі білім беру жүйесі өзгерістерге ұшырайды және "бала үлгі етеді" оқыту моделінен алшақтайды. XIX ғасырдың мектепке дейінгі педагогикасы алдыңғы ғасырдың негізгі идеяларын синтездейді. Монтессори әдісі бүкіл әлемдегі ерте даму орталықтарында танымал, осы жүйеде жұмыс істейтін мамандар қауымдастығы жұмыс істейді. Монтессори педагогикасының принциптері ресейлік балабақшаларға белсенді енгізілуде және ата аналар үйде білім беруде қолданылады.

Мария Монтессори Италиядағы алғашқы әйел дәрігерлердің бірі болды және "ақыл-ой кемістігі" диагнозы қойылған балалармен клиникада тәжірибеден өтті. Монтессори бұл балалардың көпшілігінде нейропсихикалық ауытқулар жоқ екенін, бірақ педагогикалық тұрғыдан ескерілгенін анықтады, яғни олардың дамуы үшін мүмкіндіктері мен жағдайлары болмайды. XX ғасырдың басында Монтессоридің білім беру жүйесі қалыптасты, Италияда "балаларға арналған үй" ашылды, ал оның оқушылары қарапайым мектептердегі құрдастарының мәліметтерінен асып түсетін ойлау және қозғалыс дағдыларының деңгейін көрсетеді. Монтессоридің идеялары бүкіл еуропада талқыланады, революцияға дейінгі Ресейге енеді: әліспен танысу курстары жұмыс істеді, балабақшалар ашылды - Монтессори, жазушы Лев Толстойдың қызы Яснополян мектепінде педагогикалық жүйенің элементтерін қолданды. Бірақ 20 -шы жылдары большевиктер шетелдік әдістерді танымал етуге тыйым салды, монтессори білім беру мекемелері жабылды. XX ғасырдың соңында ғана мария Монтессоридің мұрасы қайта қарастырылып, оның принциптері негізінде балабақшалар мен мектептер қайтадан жұмыс істей бастады.